

ELINA VILJANEN

Kulttuurin politiikasta Taiteilijan talossa

Talossa on ehkä liian suuri kamina. Isä sanoi, että ”palaa koko mökki ja yöpyjä polttaa vielä itsensä.” Taiteilija Sadet Hirsimäen teksti tuntuu henkilökohtaiselta. Se tulee myös minua lähelle, koska oma isäni puhuisi minulle samoin. Hänkin on käytännön mies, aina huolehtimassa.

Olen hakenut Hunajanjyvä ry:n perustamaan residenssiin, Taiteilijan taloon, elokuun viikonlopuksi, ja minut on hyväksytty. Olen perjantaina lähettänyt hakupaperit sen kuraattoreille, taiteilija Sadet Hirsimäelle ja äänitaiteilija Eero Pulkkiselle, ja jo lauantaina saan hyväksymiskirjeen¹. Ihanan nopea prosessi. Olen luvannut pohtia residenssitutkijana taiteilijan ja tutkijan yhteiskunnallista asemaa ja työstää tutkimusmetodologista käsitteitäni ’kulttuurin politiikka’ havainnoimalla Taiteilijan talon olemusta ja toimintaa. Olen yksi sen toiminnoista. Havainnoin myös itseäni. Se tuntuu minäkeskeiseltä.

Residenssiaika alkaa heti. Lähdän ajelemaan Turun työhuoneeltani kohti Karviaa. Olen käynyt siellä kerran ennenkin. Kolmekymmentä vuotta sitten majoituin pappilassa ja join sahtia paikallisten nuorten kanssa. Pappilan rauha ja parhaimmat ystäväni. Muisto on hyvä. Nyt on sen sijaan luvassa yhteinen keskusteluperformanssi, jossa pohditaan Taiteilijan talon tulevaisuutta². Performanssiin osallistuu Hunajanjyvän taiteilijaverkostoja: yksittäisiä taiteilijoita Helsingistä, joutsalaistunut amerikkalainen ja nuoria taiteilijoita Kankaanpään Pumppu ry:stä. Näen itseni kirjoittamassa sanan ”verkostoitumistapahtuma” vuoden 2025 apurahan käyttöraporttiini.

Ajellessani läpi maakuntien Eero soittaa ja kysyy, voinko ottaa Parkanon juna-asemalta kyytiini muutaman taiteilijan. Taiteentutkijan on parasta mennä hakemaan taiteilijansa. Poimin kolme taiteilijaa isäni lainaamaan autoon. Ajattelevatko taiteilijat, että tutkijat ajavevat BMW:llä, ajattelen. Minkälaisella humanistilla on Bemari? Huijarihumanistillako? Bestseller-humanistillako? En ole omasta mielestäni kumpikaan. Olen humanisti, jonka isällä oli vakaa työura 90-luvun lamaan lukuun ottamatta. Sataa kaatamalla, joten kukaan ei tunnu häiriintyvän autostani.

Puhumme englantia ja esittelemme itsemme. Kuvataiteilija Monika Czyżyk kysyy, olenko minä se residenssitutkija, joka on yksin yötä siinä mökissä. Olen kyllä, vastaan ylpeästi, mutta mietin, uskovatko he sen,

koska ajan Bemarilla. Pitäisikö minun kertoa, että olen tutkimusmatkoillani Venäjällä pissannut lukuisia kertoja reikään betonilattiassa, vaikka näytän tänään Cheekiltä.

Pärjään kyllä yksin mökissä yhden yön, ajattelen itsekseni. Olen puhunut siitä 7-vuotiaalle lapsellenikin. Meillä on molemmilla mielikuvitusongelma, ja pelkäämme pimeää kuin ruttoa. Jos tietäisin, että kettu tai edes karhu makaisi portailla vartioimassa, en pelkäisi. En pelkää metsää ja sen eläimiä. Pelkään ihmisiä, vaikka olen humanisti – tai pelkään ihmisiä, koska olen humanisti.

Puhelimeni navigaattori antaa minulle ohjeita silloin tällöin. Käännyin pikkutielle, koska ruudulle on ilmestynyt määränpää, mutta huomaan olevani väärällä puolella risteystä, kuten aina. Minulla on päinvastainen suuntavaisto, eikä sitä edes pysty huijaamaan. Annan puhelimeni vierekseni istuvalle kuvataiteilijalle Kari Yli-Annalalle, ja ajamme risteyksen yli. Puhumme Neuvostoliitosta, ja Kari kertoo matkoistaan Venäjälle. Performanssi ymmärrettiin 1990-luvun Venäjällä aivan jonain muuna kuin mihin me olimme tottuneet, hän kertoo, se oli teatterin tapaista. Keskustelitteko näistä eroista venäläisten kanssa, kysyn. Emme me keskustelleet vaan juhlimme yhdessä, hän toteaa. Naurahdamme sille.

Navigaattori opastaa meidät talon pihalle, jossa on vanha auto, mönkijä ja kota. Tuossa on ainakin joku mökki, sanoo Kari ja osoittaa kotaa toiveikkaana. Mönkijä ei oikein näytä Sadetilta ja Eerolta, totean. Ei näytä ei, sanoo Kari. Soitan Eerolle. Olemme täällä, mutta emme ehkä siellä. ”Laittakaa siihen navigaattoriin Neva-Lyly”, Eero ohjeistaa. ”Pahoittelut osoite oli sitten väärä, katsottiin kunnan sivuilta”, hän kirjoittaa perään. Uusi yritys, ja löydämme perille Karin kartanlukutaitojen ansiosta. Navigaattoriääni pysyy hiljaa, mutta elävän taiteilijan ääni onkin paljon parempi.

Halaamme toisiamme Eeron ja Sadetin kanssa. Meitä yhdistää johtajuus, enkä heti keksi, mikä meidät erottaisi. Tapasimme projektijohtajien vertaistukiryhmässä. Aluksi se muistutti hieman AA-kerhoa, jossa esittelin itseni projektin³ johtajana, jolla oli ongelma nimeltä johtajuus. Tarvitsemme johtajuutta, eräs ryhmämme taiteilijoista totesi, koska muuten projektini taiteilijat uupuvat. Mutta minusta tuntuu, että projektitutkijani Liisa kantaa minua tarvittaessa paremmin kuin minä häntä.

Olen tutkija johtajan kaavussa, kädessäni näkymätön köysi, johon muutama filosofi ja historioitsija on tart-

”Talo on pieni, koska se on yksi taiteilijoiden poliittisista strategioista olla olemassa ja säilyttää oma autonomiansa äärimmäiseen tehokkuuteen patistavan politiikan dominoimassa yhteiskunnassa.”

tunut. Olenko projektini jälkeen taas työtön? Eteenpäin vetäminen on raskasta, koska köyteen tarttuneet kädet, myös omani, vetävät sitä poikittaissuunnassa. Kutsun sitä ajatteluksi. Ajattelu on etuvetoisen liikkeen pysäyttävää poikittain olemista.

Köyttäni on raskasta vetää, koska siinä roikkuu yksi modernin ajan humanismin historian painolasteista. Siinä on Stalinin ajan Neuvostoliitto. Tutkijani estävät minua vetämästä köyttä liian lujaa, mutta esitän johtajaa, joka muistuttaa nyky-yhteiskunnan rajoista: älkää tuhatko liikaa aikaa ajatteluun. Sanon näin ainoastaan osana johtamisen performanssia, jolle me nauramme surumielesti, koska tiedämme sen olevan totta. Annan projektini sykkiä eteenpäin omalla painollaan kuin itsenäisesti laajeneva elin.

Hunajanjyvä vaikuttaa omanlaiseltaan elimeltä. Tänä sateisena elokuun lauantaina meitä on saapunut yksitoista henkilöä sen kuraattorien johtamaan tilaan luonnon keskelle. Pyydämme, että olisit vain läsnä, he ohjeistivat minua ennen tuloani. Ei ole pakko puhua performanssin aikana, jos et halua. Näyttää kuitenkin siltä, että lähes jokainen tässä performanssissa haluaa puhua, myös minä. Hunajanjyvän kahtia jaettu johtajuus on yhteistyöhön kutsuvaa, lämmintä ja vapaaehtoista. He luottavat meihin paikalle tullesiini ja tarjoavat vapautta. Meistä tulee luovia.

Itsensä pienentäminen viekkana strategiana

Performanssi alkaa. Taiteilijan talo on pienempi kuin miltä se näytti valokuvassa, jossa se kelluu vedessä lautalla, köydellä pohjaan ankkuroituneena. Tuulisina päivinä lautaa kuljettaneen moottorin teho ei riittänyt. Se meni rikki. Mökki lähti ajelehtimaan. Sen rantaan soutaminen oli raskasta. Nyt mökki seisoo tukevasti maalla.

Ovi avataan ja sisällä näkyy kapea puinen sänky. Sen voi tarvittaessa kääntää ylösalaisin ja pohjaan voi kiinnittää mustan levyn, jolloin siitä tulee kirjoituspöytä, kertoo Sadet. Nokkelaa. Talo on kiinni tämän ajan ihanteessa taloudellisesti tehokkaasta tilankäytöstä. Aivan kuten yliopistolla, tilaan ei mahdu kirjahyllyjä, mutta

käännämme sen eduksemme ja toteamme, ettei näin lyhyessä ajassa ehdi edes lukemaan kirjoja. Täällä voi sen sijaan kirjoittaa vapaasti muutaman ajatuksen ilman lähteitä. Onneksi tässä ikkunallisessa talossa on vain yksi huone, joka täyttää kaikki funktiot, sillä ikkunaton makuuhuone olisi ahdistava.

Taiteilijat jos jotkut tietävät, miten pienet neliöt käytetään mahdollisimman tehokkaasti. Ehkä kulttuurialoilta leikkaava hallituskin ajattelee, että luova ihminen keksii keinot. Myöhäisen stalinismin aikana tutkijat ja taiteilijat keksivät erilaisia älyllisiä keinoja ja käytännön keinoja Neuvostoliitossa selviytyäkseen niukkuudesta ja äärimmäisestä ideologisesta kontrollista. Osa heistäkin selviytyi ja eli jopa yli 90-vuotiaiksi, kuten orjien teatterin tutkija Tatjana Dynnik (1900–1997), tuntematon, kanonisoidun henkilönä, kuten monet muutkin naisiksi luokitellut tutkijat Neuvostoliitossa. Haluan mainita hänet, koska käytin runsaasti aikaa selvittääkseni, kenen vaimo hän oli, jotta saisin tietoa hänen elämästään.

Olen asettumassa pieneen taloon, joka on kuin kommunalkan huone. Neuvostoliitto tarjoaa ehtymättömästi metaforia myös kapitalistiselle yhteiskunnalle. Tämä on faktaa, ajattelen itsevarmasti, vaikka en usko faktoihin. Taiteilijan talon voi liikuttaa mihin tahansa, eikä näin pienen talon pystyttämiseen tarvitse kysyä lupaa. Sen voi jokaisenoikeudella viedä mihin metsään tahansa, kuraattorit selittävät. He ovat viekkaita. He johdattavat minut näkemään, missä menee heidän rajansa ja missä menee taiteen ja politiikan raja tässä taideteoksessa.

Talo ei ole pieni siksi, että sen rakentajat hyväksyisivät taiteilijan osan äärimmäiseen tehokkuuteen patistavan politiikan dominoimassa yhteiskunnassa. Talo on pieni, koska se on yksi taiteilijoiden poliittisista strategioista olla olemassa ja säilyttää oma autonomiansa äärimmäiseen tehokkuuteen patistavan politiikan dominoimassa yhteiskunnassa. Se tuijottaa politiikkaa silmiin ja sanoo: ähäkutti – ette voi siivota taiteilijaa pois, koska hän voi tulla metsäänne ja katsella teitä pienistä kapeista ikkunoistaan. Hän voi kirjoittaa muutaman muistiinpanon siitä, mitä täällä tapahtuu juuri nyt. Jään pohtimaan muita tulkintavaihtoehtoja. Yhtä kaikki, olen sisällä Taiteilijan talossa,

koska taiteilijat ovat hyväksyneet hakemukseni, ja tämä on sitä, mitä näen ja koen heidän tilassaan.

Sadet ja Eero irrottavat Taiteilijan talosta lautoja. Talo on prosessissa; se on valmistumassa tai purkautumassa. Aivan kuten minun tutkimukseni. Kun se on valmis, alan purkaa sitä seuraavassa työssäni ja pohtia, mitä osaa siitä tulisi muuttaa, jotta estäisin ajatteluni muuttumista pelkäksi rutiiniksi ja joksikin, joita kutsutaan faktoiksi.

Voitte tehdä talolle mitä haluatte, kuraattorit sanovat taiteilijoilleen. Halusimme tervata sen ennen teidän tuloanne, mutta ensimmäinen residenssivieraamme ei kykenisi nukkumaan juuri tervatun talon tuoksussa. Nyt Sadetin ääni kuuluu pienestä äänentoistolaitteesta jalkojemme juuressa. Hän vastaa isänsä varoitukseen talon paloturvallisuudesta:

Taiteilija on, katsos, kuitenkin aina korvattavissa. Taiteilija voi koristaa yrittäjien pihoja. Taiteilija voi tehdä pekoniverhot. Taiteiden reitti, matkailunedistystaiteilija. Maailmanpelastustaiteilija. Infranuudelleenjakoitaiteilija. Planetaarisen kommunismin taiteilija. Luokkasotilastaiteilija. Fluxus-taiteilija. Sivistysporvaritaiteilija. Etuoikeutettu taiteilija. Poliittisen poseerauksen taiteilija. Ujuttaudu mukaan, taiteilija.

Kuva: Eeva-Maija Pulkkinen.

Kaikki nuo kaavut, johon luova ihminen pukeutuu saadakseen muovata sen pienen ytimen, jota hän kutsuu omakseen. Noiden kaapujen sisällä on kulttuurin ydin, joka erottaa sen politiikasta, ajattelun. Se on pieni itsenäinen tila, joka toteuttaa itse itsensä. Jos sen kadottaa, kulttuuri menettää henkensä jollekin, jota se ei määritelmällisesti ole. Johtajuuden lisäksi meitä yhdistää Sadetin ja Eeron kanssa varmuus siitä, että minä olen ytimeltäni tutkija ja he ovat ytimeltään taiteilijoita. Minä kokeilen täällä heidän ydintään. Se on minulle tuttu, vaikka en ole koskaan laskeutunut ainoastaan sen varaan. Lainaan heidän taloan saadakseni olla luova.

Montaignen huone, esseen isän, väläyttää Kari hieman myöhemmin iltanuotiolla pohtiessaan Taiteilijan talon olemusta. Olemme siirtyneet sinne talon eteen pystytetyn laavun alta. Tuulee ja sataa. Kuraattorit pahoittelevat vajavaisia laavunrakennustaitojaan. Kirjailija ja ekologisen taideresidenssin kuraattori Kaitlyn Hamilton värisee kylmästä, ja Eero tuo hänelle huovan. Kari katsoo minua, kuin kysyäkseen, saako tutkija hänen Montaigne-ajatuksesta kiinni. Karikin on tutkija ja opettaja. Hieno idea, sanon.

Luen myöhemmin kotona Montaignea ja yritän muistella, mitä Kari tarkalleen ottaen sanoi. Miksen kirjoit-

tanut muistiinpanoja, kun Kari puhui? Luotan monesti liikaa muistiini. Ei pitäisi. Minulla on luovan ihmisen nopeasti tulkitseva ja uutta luova muisti. Sen kanssa saa olla varovainen, kun tekee tutkimusta. Anteeksi, Kari ja muut taiteilijat, jos muistan väärin tai olen keksinyt itse, mitä puhuitte. Olen tänään luova esseisti ja runoilija enemmän kuin tutkija.

”Tämä tahallinen tietämätön ja välinpitämätön suhtautuminen ’asioihin’ kuuluu hänen metodiinsa; hän etsii niistä vain itseään”, Erich Auerbach kirjoittaa Montaignesta⁴. Identifioidun tähän kuvaukseen. Löydän vielä imartelevan puolustuksen itselleni Marquis de Saint-Lambertin (1716–1803) ”neron” määritelmästä etsiessäni kotikirjahyllystäni Montaigne-viittauksia: ”[H]än on spontaani [*prime-sautier*], käyttäksemme Montaignen lausumaa. Hän kuvittelee enemmän kuin on nähnyt; hän luo enemmän kuin hän löytää; hän tempaa mukaansa enemmän kuin hän johdattaa.”⁵

Olen Montaigne ja palaan huoneeseeni Taiteilijan taloon etsimään itseäni. Pukeudun Saint-Lambertin neron kaapuun vähäksi aikaa, jotta uskallan jatkaa kirjoittamista.

Täpärä selviytyminen

Talossa on kullanuskeat lautaseinät ja pitkät kapeat ikkunat kuin goottilaisessa kirkossa. Monika kertoo tekevänsä savi-ikkunamaalauksia. Ehkä voisit tehdä yhden tähän taloon, ehdotan. Mutta taiteen tekeminen vaatii resursseja, ajattelen itsekritiiksestä ja hyväksyn hänen hiljaisuutensa. Hunajanjyvällä ei olisi millä maksaa, koska he eivät ole saaneet Taiteilijan taloon rahoitusta tälle vuodelle. Olemme varmaan liian kokeellisia tähän aikaan, Sadet pohtii. Tai ehkä hallitus on liian kokematon, ajattelen itsekseni.

Olin kerran taidesaunassa, Sadet muistelee myöhemmin saunoessamme Neva-Lylyn leirintäalueella. Siinä oli haasteensa. Hän kuulostaa yhtäkkiä isiltämme, käytännön ihmisiltä, Fiskarsin saksilta: jalat olivat kylmät, mutta tuntui, että pää palaa. Minusta tuntuu usein tuolta talvella, kun teen töitä viileässä talossani, ajattelen. Muistelen, miten eräs venäläinen näyttelijä kertoi minulle kerran näytelleensä saksalaista sotilasta toisessa maailmansodassa. Talvikohtauksessa, jossa näyttää, että palelomme, hän sanoi, palelimme oikeasti. Mietin, onko minunkin ollut tehokkaampaa yrittää ymmärtää ihmisiä toisen maailmansodan keskellä kylmässä talossa. On varmasti. Käyn aina kysyvää dialogia tutkimuskohteeni kanssa omasta kokemusmaailmastani käsin kurottaessani toisen kokemusmaailmaan. Haluaisin olla kantilainen, purkaa itseni pois ja kohota pohtimaan yleisinhimillisyyttä toiseuden kautta, mutta yrittäessäni tavoittaa saksalaiseksi pukeutuneen venäläisen tai toisen maailmansodan yksilökokemuksia naapurivaltiomme patrioottisen politiikan tuolla puolen pelkään olevani vain elinainen.

Taiteilijan talon pihalla on viileä. Pädyn pohtimaan, miten esittelisin oman saunani. Sekin kelluisi köyden päässä:

”Tässä saunassa tulette kokemaan, miltä tuntuu säästää lämmityskuluissa energiakriisin aikana ja tehdä töitä tutkijana kylmässä työhuoneessa. Tuntuu kuin pää palaisi, mutta jalat ovat kylmät. Kelluminen on kuitenkin turvallista, koska köysi estää sinua ajelehtimasta minne sattu.”

Minkälainen köysi minulla oli energiakriisin aikana? Olin työtön tutkija. Venäjä oli aloittanut täysmittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa. Venäjän kulttuurin tutkimukselle ei uskallettu antaa rahaa, koska se leimattiin kädenojennukseksi kolonialismille. Onko siis totta, että Gogol oli ukrainalainen, minulta kysyttiin. Ihmisten kuva venäläisestä kulttuurista romuttui ja epäluulo kohdistui myös tutkijoihin. Mikset tutki Ukrainaa, ystäväni kysyi. Kyllä minä tutkinkin, ajattelin. Neuvostoliitto ja sitä kautta Venäjä oli kaikkialla myöhäisen stalinismin vuosina, jolloin venäläistämispolitiikka oli jälleen ahkerassa poliittisessa käytössä, myös Ukrainassa, ja siellä se on ollut näihin päiviin asti. Miksi et ole kertonut? Tunsin pistoksen rinnassani. Emmehän me tuo tutkimustamme yliopiston ulkopuolelle. Siitä ei makseta yliopistolle. Se on vapaa-ajan harrastus.

Keitin hintavimpina energiapäivinä lapselleni kylpyveden puuhellalla. Pelkäsin, ettei minulla ole varaa sähkölaskuun. Kyllä me sinun sähkölaskusi maksamme, sanoi isä, eläkeläinen, joka tunsu syyllisyyttä. Olivat myyneet talonsa työttömälle tutkijalle. Keskellä työttömyysaikaani minusta tuli Venäjän aate- ja kulttuurihistorian dosentti. Annoin haastatteluja eri medioille. Halusivat tietää kulttuurin ja politiikan suhteesta Venäjällä. Median ulkopuolella olin keski-ikäinen yksinhuoltaja, jonka vanhemmat olivat huolissaan toimeentulostani. En saanut kutsuja juhliin, enkä juhlistanut dosentuuriani. Katsoin lastani ja mietin, onko minulla enää oikeutta yrittää olla tutkija. Kirjoittaudivin avoimeen yliopistoon lukemaan psykologiaa. ”Taiteilija” ja ”tutkija” ovat titteleitä, joita rahoitetaan, jos poliittiset suhdanteet ovat sopivat.

On yö. Taiteilijat ovat jättäneet minun yksin taloonsa. Soita, jos sinua pelottaa, he sanovat. Voit aina tulla kanssamme vanhainkotiin. Kunta on antanut taiteilijoille paikan vanhainkodista. Minä en voi soittaa, ajattelen. Muuten en voi kohdata omassa huoneessaan nukkumista opettelevaa 7-vuotiastani. Eikä minulla ole akkua jäljellä. Mökissä ei ole sähköä. Istun vähäksi aikaa isäni autoon ja lataan puhelintani.

Puhelimeeni tulee viesti puolisoiltani. Hän ehdottaa, että talo siirrettäisiin ilmaan, kun se kerran on jo ollut vedessä ja maalla. Kuvittelen itseni linnunpöntön asukkaaksi. Vedän kuvitteelliset köysitikkaat ylös, jotta olisin turvassa. Kävelen maahan pudonneeseen pönttöni peiton ja tyydyn kanssa ja lukitsen mielikuvitukseni. Haluan sytyttää kynttilälyhdyn, mutta mökissä ei ole tulitikkuja. Hytysverkko on, mutta ei yhtään hyttystä. Talon alla asuu rupisammakko. En olekaan yksin.

Pahus, kun en polta tupakkaa, jotta voisin kirjoittaa kynttilän valossa. Ehkä Sadetin isä on piilottanut tulitikut paloturvallisuussyitä. Humanistin muistiinpanot saattavat

Sadet Hirsimäki

Talossa on ehkä liian suuri kamina. Isä sanoi, että ”palaa koko mökki ja yöpyjä polttaa vielä itsensä”. Meidän täytyy miettiä talviasuttavuutta uudelleen. Jos kuitenkin täällä yöpyminen on väliaikaista. Onko sen niin väliä.

Taiteilija on, katsos, kuitenkin aina korvattavissa. Taiteilija voi koristaa yrittäjien pihoja. Taiteilija voi tehdä pekoniverhot. Taiteiden reitti, matkailunedistystaiteilija. Maailmanpelastustaiteilija. Infranuudelleenjakotaiteilija. Planetaarisen kommunismin taiteilija. Luokkasotilastaiteilija. Fluxus-taiteilija. Sivistysporvarिताiteilija. Etuoiikutettu taiteilija. Poliittisen poseerauksen taiteilija. Ujuttaudu mukaan, taiteilija.

Pieni mökki palaa. Ravistelee lähiympäristönsä maailmaa ja palaa. Taiteilijan hermosto palaa. Taiteilija on päätenyt biennaaliin. Taiteilija on päätenyt autotalliin. Soittamaan rumpuja. Taiteilija on hakeutunut salaseuroihin. Taiteilija on väistellyt menestystä ja halunnut menestystä. Taiteilija on pyrkinyt luopumaan haluamastaan saadakseen sen. Taiteilija on opetellut olemaan narsistinen, opetellut tavoittelemaan omaa etuaan. Taiteilija on opetellut olemaan olematta narsistinen, opetellut olemaan altruistinen. Taiteilija on syytön kaikkeen. Taiteilija on uusvilpityn, mutta taiteilija on aina lopulta kuitenkin ironinen. Taiteilija on syyllinen mökin tuhoon, on tuhonnut omat mahdollisuutensa. Taiteilija on onneton, ottaa lääkettä.

Taiteilija uskoo tulevaisuuteen ja ei tahdo enää osallistua luokkasotaan. Taiteilija on kärsivä ja nautinnollinen. Taiteilija tahtoo elää, mutta taiteilija tahtoo myös tavalisen perheen. Taiteilija tahtoo olla erityinen ja tulla kutsutuksi juhliin. Taiteilija tahtoo, että museoiden johtajat iskevät silmää. Taiteilija tahtoo, että kuraattori katsoo häntä pitkään. Taiteilija tahtoo, että joku tahtoo päästä hänen päänsä sisään. Taiteilija tahtoo haluta, mutta tahtoo enemmän olla haluttu. Taiteilija tahtoo aitoja ihmissuhteita. Taiteilija tahtoo kevyitä ihmissuhteita. Taiteilija tahtoo unohtaa lähtökohtansa ja kuvitella kuuluvansa suureen valittuun perheeseen, jota yhdistää studiotyöskentely. Taiteilija on monimutkainen eikä häntä vielääkään voi tulkita yksinkertaisesti omahyväiseksi. Taiteilijan omanedun tavoittelu on monisyisempää, filosofista, anarkistista. Taiteilija pyyhkii katoltaan pölyt ja on valmis polttamaan pärensä. Taiteilija tahtoo meemeihin ja että häntä seurataan. Taiteilija tarvitsee syödäkseen, mutta haluaa myös laihtua. Taiteilijan lautaseinäinen keho palaa ja hän loistaa pimeydessä kirrkaana. Taiteilija tuo valoa pimeyteen.

***Teksti esitettiin Hunajanjyvän kuratoimassa keskusteluperformanssissa
Karvian Neva-Lylyllä 17.8.2025.***

sytyttää roihun, jos ne osuvat kynttilään. Minä näytän, että ilman tulitikkujakin ajatukset saadaan roihuamaan, uhoan itsekseni. Rullaan villashaaliverhon alas. Elokuun yö on minulle tarpeeksi tumma, mutta pelkään jonkun tuijottavan minua ikkunasta. Radiossa ammattisotilas kertoo pelon selättämisestä. Pelko on hänen mukaansa asioita, joita ei ole tapahtunut. Ajatus ei auta minua yhtään.

Suljen silmät ja muistelen, miten seikkailin talossani kriisitalvena. Laitoin seinille kauniita tapetteja, kasvatin sisäkasvipuutarhaa ja kokeilin, miten hyvin 1920-luvun talo lämpiää pelkillä puilla. Vietin talven höyryveturin kuljettajana. Työnsin kylmimpinä päivinä puita puolen tunnin välein hellaan, takkaan tai saunan pesään. Istutin tutkimusinstituuttini johtajan hellan viereen hänen vieraillessaan luonani. Hän sai pidettyä yliopiston sähköpostini voimassa. Olin siis olemassa, mutta sähköpatterit pidin kiinni. Lämmittämisen välissä kirjoitin hakemuksia ja kuskasin lastani päiväkotiin. Jossain vaiheessa lopetin laskemasta, kuinka monta päivää ansiopäivärahaa minulla on vielä jäljellä.

Lopetan muistelun hetkeksi, koska se on masentavaa. Ansiosidonnaiseni loppui yhtenä päivänä, projektiapurahani alkoi seuraavana. Ja kas, sitä minä kutsun tehokkaaksi resurssien käytöksi, sanoi politiikantutkija, kollegani ja silloinen kumppanini, joka ilmestyi kriisin keskellä elämäni ja käski olla luovuttamatta. Hän ja kourallinen muita tutkijoita olivat näkymätön köyteni energiakriisin aikana; minun yhteisöni. Yliopisto on lakannut olemasta tutkijoista välittävä yhteisö jo kauan sitten, mutta sen hyväsydämiset palkolliset kirjoittivat tiskin alta suosituksia, lukivat hakemuksia ja tarjosivat ruokaa ja viiniä. Olen perustanut yliopiston sisäkylkeen oman aate- ja kulttuurihistorian tutkimuksen yhteisön, mutta mietin, saanko olla yhteisöni jäsen enää, kun nykyinen sopimukseni yliopiston kanssa loppuu. Yritän olla optimistinen, vaikka tiedän paljon muutakin. Korvaan sanan ”taiteilija” Sadetin tekstissä sanalla ”tutkija”:

[Tutkija] usko tulevaisuuteen ja ei tabdo enää osallistua luokkasotaan. [Tutkija] on kärsivä ja nautinnollinen. [Tutkija] tahtoo elää, mutta [tutkija] tahtoo myös tavalisen perheen. [Tutkija] tahtoo olla erityinen ja tulla kutsuksi juhliin.

Nukahdan. Herään vain kerran pieniin askeliin. Ne ovat liian pienet ihmiselle. Tonttu tai kettu, ajattelen, ja nukahdan uudelleen. Herään puoli yhdeksältä. Olen selviytynyt. Ulkona sataa, mutta mökissäni on kuivaa ja lämmintä.

Taiteilijan tai tutkijan ei tarvitse kysyä lupaa ollakseen taiteilija tai tutkija. Meillä on nykyisin virallinen oppilaitoksen myöntämä todistus, lakkauttamisen alla olevan, jo lakkautetun tai resurssiltaan minimoidun oppilaitoksen ehkä, mutta viis siitä. Voitte mitätöidä ja lakata maksamasta, mutta olen silti dosentti, ja se on eri asia kuin visentti tai desantti. Pukeudumme dominoivan kulttuurin kaapuihin selviytyäksemme. Tutkijana minä kutsun sitä

kulttuurin omaksi politiikaksi. ”*Kulttuurin politiikka* on metodologis-teoreettinen käsite, joka perustuu ajatukseen kulttuuritoimijan aktiivisesta poliittisesta toimijuudesta oman kulttuurisen toimintansa mahdollistamiseksi”, kirjoitan eräässä artikkelikäsitteilykirjoituksessani.⁶

Minäkin myyn tutkimustani joskus poliittisin termein, koska minun on pakko, sanon myöhemmin taiteilijoille Iltaruskon vanhainkodissa. He myöntävät tekevänsä samoin. Kehuin kerran hakemuksessani Turkua, sanoo eräs paikalla olevista. Pohdimme, missä menee raja ja koska taiteilija tai tutkija myy sielunsa ja lakkaa olemasta. Minun tutkimukseni ei ole osa ”huoltovarmuutta”. Siinä menee raja. Elämme demokratiassa, emme Stalinin totalitarismissa tai Putinin diktatuurissa, jossa valtiovalta uhkaa väkivallalla.

En puhu huoltovarmuudesta. En tue militarisoitumista. Se olisi etiikkani vastaista. Vastustan sitä. Minun tutkimukseni on tärkeää, koska se pyrkii ymmärtämään ihmisiä – ei pelkästään venäläisiä vaan myös minua itseäni. Mutta tutkijan ja taiteilijan autonomialla on rajansa myös demokraattisessa yhteiskunnassa, me kaikki tiedämme sen. Palaan Sadetin tekstiin, joka kuului kaiutimesta, ja korvaan taiteilijan taas tutkijalla:

[Tutkija] on syyllinen mökin tuhoon, on tuhonnut omat mahdollisuutensa. [Tutkija] on onneton, ottaa lääkettä.

Viihteet & Kirjallisuus

- 1 Ks. lisää Hunajanjyvä ry:n verkkosivuilta: hunajanjyva.com/. Hirsimäen ja Pulkkinen taiteellista työtä rahoittaa Koneen Säätiö (2024–2027). Taiteilijan taloa on ollut rakentamassa César Ropponen-Brunel.
- 2 Performanssi järjestettiin Karvian Neva-Lylyn Taiteilijan talossa 17.8.2025. Residenssiaikani oli 17.8.–18.8.2025.
- 3 Johdan Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa Koneen Säätiön rahoittamaa nelivuotista tutkimusprojektia ”Culture’s politics under authoritarian rule: Soviet civilizationism and the case of the humanities during the Stalin era” (CUPOLA, 2024–2028) ja ARGIH-tutkimusverkostoa (Aleksanteri Research Group for Intellectual History). Ks. lisää: helsinki.fi/en/researchgroups/russian-east-european-and-urasian-intellectual-history
- 4 Erich Auerbach, *Mimesis. Todellisuuden kuvaus länsimaisessa kirjallisuudessa* (Mimesis. dargestellt Wirklichkeit in der abendländischen Literatur, 1946). SKS, Helsinki 2000, 315.
- 5 Kirjahyllyssäni teksti oli englanniksi. Rankankielinen alkuperäis teksti kuuluu: ”[i] est *prime-sautier*, pour me servir de l’expression de Montagne. Il imagine plus qu’il n’a vu; il produit plus qu’il ne découvre; il entraîne plus qu’il ne conduit”. Jean-François Marquis de Saint-Lambert, Génie. Teoksessa *The Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers, par une Société de Gens de lettres* (1751–1772). Toim. Denis Diderot & Jean le Rond d’Alembert. ARTFL Encyclopédie Project (toim. Robert Morrissey & Glenn Roe), University of Chicago 2022, 7:583. Verkossa: encyclopedia.uchicago.edu.
- 6 Artikkelini ”’Talvipalatsin vihreä barokki’ – Erik Tawaststjerna neuvostomusiikin tulkina ja kulttuurin poliittikkona” on hyväksytty julkaistavaksi kirjassa *Sävelten voima ja hauraus. Musiikki politiikan välineenä ja kohteena*. Teos on suunniteltu ilmestyväksi SKS:n kustantamana vuonna 2026.